

MÁLGAGN FYRI SOSIALISTISKT UNGMANNAFELAG

Blaðstjóri: Ólavur Christiansen

Tjóðskaparstríðið og sosialistiska arbeidarafylkingin

Hvussu skal spjadingin innan arbeidararørsluna – sum er íkomin vegna tjóðskaparstríðið – beinast burtur?

Hetta var sjálv kjarnan í spurninginum og evninum, sum P. M. Dam, logmaður og D. P. Danielsen, sakforari skiftu orð um á fundinum, sum SU og Unga Tjóðveldið fyriskipaðu á Parnassinum 4. november.

Orðstýrari á fundinum var Ólavur Christiansen.

Menninir gjørdur báðir grein á sínari meining um spurningin: D. P. Danielsen meinti, at fyrirtætin fyrri, at vit veruliga kunnu fara ein politikk, ein sosialistisk politikk í verki her á landi var, at vit fyrst arbeiddu okkum fram ímóti stovningardegum Forøyska tjóðveldisins. Hann meinti eisini, at alt bændi á, at tann reelli týðningurin av virkis- og búretti færoyinga í hinum partinum av danska ríkinum ikki fór at vera so stórir í framtíðini.

P. M. Dam visti á týðningin av, at arbeidarafjöld okkara hevði friar ræsur, virkis-, bú- og fiskirættindi í hinum partum ríkisins, her serliga í Grønlandi. Hann mælti til at taka undir

við livsfrelshugsjónini um samræði á teimum okjum, har hetta hóskar seg. Hetta var hugsjónin, ið tók seg fram innan marknaðartiltekni í Europu.

Bidnir um at úttala seg um uppskot tjóðveldisflokksins, um at studningurin frá danska ríkinum í staðin fyrri umsiting og rakstur verður latin til ilögur, meðan færoyski landskassin sleppur frá hesum ilögum og i staðin yvirtekur rakstur og umsitingina á øðrum samfelags okjum. P. M. Dam segði, at fyrri sít viðkomandi hevði hann onki soleiðis ímóti hesum uppskoti; hetta var eitt uppskot, sum vit kundi tosa um og viðgera, um tað skuldi verið; men at tað beyð sær ímóti, at vit skulu valda, har vit ikki gjalda.

D. P. Danielsen helt tað vera ein góður tanki í hesum uppskoti. Tað hevði fært við sær at færoyska tjóðin fekk umsiting landsins um hendur og vandi seg til hana. Eisini helt hann tað vera natúrligt, at tær uppávur, ið loysast skulu með alla (m.a. tær undir amtsveldinum forsmødu ilögurnar) fyrst og fremst vera figgjaðar av ríkinum.

Blaðið BERGMÁL í framtíðini

Sum áður frásagt í BERGMÁL, zettaðu vit nú at fara at geva BERGMÁL út í ljósprenti, og at hetta BERGMÁL-ÍÐ skal vera seinasta BERGMÁL, ið kemur út í SOSIAL-INUM.

Skotið hevur verið upp at SU og Unga Tjóðveldið í felag skulu fara at geva eitt blað út — eitt fritt forum — har spurningar, ið viðkoma báðum feløgum, og mál ið bæði feløgini arbeida fyrri, kunnu viðgerðast og analyserast.

At fara at geva eitt slíkt blað út er eitt ódnartak at taka, og tí er tað ikki meira enn rimuligt, at bæði feløgini hava áhuga fyrri at taka hetta tak við saman. Eisini kann væleydnaði fundurin, sum SU og Unga Tjóðveldið skipaðu fyrri, sannføra ein um, at feløgini væl kunnu arbeida saman. Nevndirnar fyrri SU og ÚT áttu tikið upp samráðingar um blaðið.

Einasta leiðin úr naggatódnini innan arbeidara-fylkingina?

Uppskot tjóðveldisflokksins var sum omanfyri sagt hetta: Samráðingar verða tiknar upp við dansku myndugleikarnar, um at bera tað so i bandi, at tann studningur, sum nú kemur frá donum til færoysk umsitingarøðumál i staðin verður latin til tær ilögur, sum nú landskassin figgjar. Landskassin skal sleppa frá hesum ilögum, og i staðin yvirtaka færoysku umsitingina.

Tá Øregaard nú i vár var á fundi í SU, tosaði hann m. a. um hetta uppskot. Hann visti á, at hetta uppskot hevði tað brek, at tað kundi koma at fara við sær, at ilögurnar vera bremsaðar, av tí at vandi er fyrri, at tað tal, ið semja fæst um at lata til færoysk ilögøðumál, i longdini ikki fer at verða hóskandi.

Hetta brek hevur nógaldandi skipan ið hvussu so er er ikki. Nú veksur danski stuðulin proportionalt við færoysku tjóðarinnatøku; og um vit nú hugsa okkum, at færoyska tjóðarinnatøkan pr. íbúgva gjørdist hægri enn hin danska, so gjørdi hetta bert, at danski stuðulin vaks enn meir enn fyrri!

Men undan báðum hesum trupulleikum slepst, um vit undir samráðingunum — sum tjóðveldisflokkurin skjýtur upp — fingur danir at gingið við til, at teirra stuðul til okkara skal latast soleiðis, at færoyingar skulu fáa eins nóg, ið munurin er millum tjóðarinnatøkuna í Færoyum og í Danmark, roknað eftir íbúgvatali. I 1967 var hesin munur ca. 150 mill. kr.

Men tað er ikki nóg mikið, at hesin peningur verður latin til Føroya. Tað er eisini neyðugt at tryggja sær, at hann verður forsvoriliga nýttur, og nýttur soleiðis, at hann fer at fara við sær, at færoyska tjóðarinnatøkan fer at vaks. Hetta kann i fyrsta umfari verða gjørt við, at tann peningur, ið kemur, verður nýttur sum partapeningur i einum banka, hvørs limir færoysku og dansku myndugleikarnir koma til sættis um, hvør skal velja. Til tess at teir dansku myndugleikarnir kunnu fáa tryggja fyrri, at peningurin ikki misferst, er helst neyðugt, at tað er danska revisiðnsdepartementið, ið reviderar.

Hvussu kemur so hetta tiltak at fungera?

Já, bankastýrið setur ein stjóra, ið saman við stýrinum ger av, hvussu partapeningurin skal nýtast. Hann kann t.d. lænast út til ilögur, latast til landsstýrið at nýta ella til kommunurnar. Rentuna av lánunum ger stýrið av. Hervið ber tað til hjá færoyskum myndugleikum at fara júst tann ókonomiska politikk, ið er ynskiligur og hóskandi út frá einum færoyskum sjónarmiði. Halda vit t.d. at prísurin á el-streymi er so høgur, at tað nýrvar idnaðarúthyggina, so kunnu vit sanera SEV, so at tað ber til at sera prísin niður; vit kunnu veita bilig lán til bygging av nýggjum virkjunum, um tað skal vera færoysk ókonomisk politikk út frá arbeidis- og fiskimannasjónarmiðum o. s. fr.

At tað hevdu verið úrslitagóðar samráðingar — um vit fingur danir at gingið við til hetta — er greitt. Men spurningurin er jú bert, um danir vilja tað. Tað átti kortini at kunna

Eigur færoyska skriftmálið at broytast?

Áðrenn ein tekur støðu til, um færoyska skriftmálið eigur at broytast, má ein gera sær greitt tað endamálið, eitt skriftmál hevur; og fyrri at vera rættvisur i dómi sínum má ein eisini kanna uppruna færoyska skriftmálsins.

Tá ið V. U. Hammershaimb um miðju 19. öld setti reglurnar fyrri færoyska skriftmálið, hevði litið og onki verið skrivað á færoyskum máli i öldir. Menn sum Jens Chr. Svabo høvdu skrivað ein part av okkara bókmentunnaðligu dýrgripum niður, og Svabo sjálvur bar ótta fyrri, at færoyska málið skjótt fór at misfarast.

Áðrenn Hammershaimb fór undir at gera reglur fyrri eitt færoyskt skriftmál, setti hann seg, sum vera man, i samband við málkonar menn m.a. i Danmark. Ein av hesum monnum ráddi honum til at gera skriftmálið soleiðis, at tað kom at líkjast sum mest tí forna málinum. Hesum ráðum tók Hammershaimb við.

Málfrøðingurin Jakob Jakob sen gjørdi eitt sindur seinni enn Hammershaimb uppskot um reglur fyrri færoyska skriftmálið. Uppskot hansara skilti seg frá uppskoti Hammershaimbs i tí, at hann onga grund sá fyrri at gera skriftmálið so líkt formálinum, sum Hammershaimb vildi.

Tað varð uppskot Hammershaimbs, ið góðtikið varð. Hevði uppskot Jakobsens verið góðtikið, hevði færoyska skriftmálið verið leittari at lært, enn tað er i dag.

Tá uppskotini um skriftmálið vórðu sett fram, tjakaðust fólk óført um tæy. Men hetta tjak var merkt av einari harmiligi og ógrundaðari autoritetstrúgv til hesar báðar menn, serliga til Hammershaimb, m.a. tí hann var próstur. Henda sama autoritetstrúgv til tær málkonur syntist eisini i dag at merkja tjakið um skriftmálið. Henda autoritetstrúgv er heilt ógrundað, tí hvørki Hammershaimb ella tær málkonur kunna vísa á nakað haldargott grundarlag fyrri at gera skrift-

málið so torført at læra, t.v.s. gera tað so líkt formálinum.

Sjálvandi ber tað ikki til at skriva málið soleiðis, sum ið verður tosað. So høvdu tær ymsu dielektirnar i landinum komið at skapað trupulleikar. Einasta haldargóða grund fyrri at seta reglur fyrri skriftmálið er, eftir minari meining, fyrri at sleppa undan hesum trupulleikum. Hetta má vera endamálið við einum skriftmáli.

Men dialektum viðvíkjandi er færoyska málið betur fyrri enn mong onnur mál. Landið er litið, og hetta hevur gjørt, at tað ikki er so stórir munur á teimum ymsu dialektunum, ið tosaðar verða í Føroyum. Hetta gevur okkum møguleikar til at gera eitt skriftmál, ið kundi verðið leitt at lært, sammett við skriftmáli hjá mongum øðrum londum. Men tíverri hevur Hammershaimb við skriftmáli sínum ikki gjørt sær til góðar av hesum fyrirum okkara.

Tað verður stórir dentur lagdur á at læra skriftmál Hammershaimbs í skúlinum, og landið letur nógvan pening til hetta endamálið. Hevði skriftmálið verið leittari at lært, kundi stórri dentur verið lagdur á, at læra hvussu ein skal málbera seg greitt og leittfatuligt, og kundi hetta fingið stóran týðning.

Spurningurin um skriftmálið er eisini ein sosialur spurningur. Fólk, ið bert hava gingið i barnaskúlan, eru sum oftast ikki kon i skriftmálinum, og hetta privilegjarar i mongum forum lærarar, akademikar og onnur, ið eru kon i skriftmálinum.

Nógvar eru nú skrivaðar á færoyskum á skriftmáli Hammershaimbs, og hetta fær nógvat menn at vera umhugsar, tá talan er um reform av skriftmálinum, hóast teir principielt taka undir við einum reformuppskoti. Men eg haldi, at trupulleikarnir við eini broyting ikki fara at verða stórir i mun til teir ógrundaðu trupulleikar, færoyska skriftmálið nú veitir einum stórum meiráluta av færoyingum.

Lærlingalønin

TØL, IÐ TALA!

Vit hava fingið uppspurt lærlingalønin i hesum londum:

I ISLANDE:

1. árið 30 pst. av sveinalønin
 2. árið 40 pst. av sveinalønin
 3. árið 50 pst. av sveinalønin
 4. árið 60 pst. av sveinalønin
- Yvirtíðarlønin er 1. og 2. árið arbeidsmannayvirtíðarlønin, 3. og 4. árið sveinayvirtíðarlønin.

latið seg gjørt, tí vit kunnu jú vísa á, at hetta má fara at fara við sær, at danski stuðulin i framtíðini fer at minka. Tí nýta vit henda pening rætt, fer tjóðarinnatøka okkara at vaks, og tá hon er vorðin eins høg og hin danska, nýtist okkum jú ongan stuðul at fáa meira.

I SVØRIKI:

1. árið 25 pst. av sveinalønin
 2. árið 40 pst. av sveinalønin
 3. árið 60 pst. av sveinalønin
 4. árið 70 pst. av sveinalønin
 5. árið 80 pst. av sveinalønin
- Lærlingalønin i Svøriki er so stórt meira enn 2 ferðir so høg sum hin færoyska!

Tíverri hevur tað ikki eydnast at fingið prosentlòini i Danmark og Noregi, men vit kunnu to upplýsa, at lærlingalønin i Noregi er uppmóti so høg sum lærlingalønin i Svøriki. I Danmark er lærlingalønin ikki so høg, men uppmóti so høg sum lærlingalønin i Islandi.

FØROYSKA LÆRLINGALØNIN ER I LOTUNI

1. árið 10 pst. av sveinalønin